

Juliana praznuje 90 let

Obletnica Alpskega botaničnega vrta

Špela Novak

Letos mineva že devetdeset let, odkar je Tržačan (sicer pa švicarski državljani francoskega rodu) Albert Bois de Chesne ustanovil Alpski botanični vrt Juliana. Ko se z jeklenimi konjički spustimo čez prelaz Vršič v Trento, niti ne slutimo, da prav v bližini ceste leži botanični biser, kjer na majhnem območju uspevajo številni rastlinski zakladi Slovenije. Na alpski botanični vrt pri zaselku Pri cerkvi nas opozorijo rjave obveščevalne table.

Ustanovitev Juliane

Albert Bois de Chesne (1871–1953) je bil že v gimnazijskih letih navdušen botanik in tudi gornik. Pri šestnajstih letih je z mentorjem botanikom Eduardom Pospichalom prvič obiskal Trento in se z gorskimi vodnikom Andrejem Komacem povzpela na Triglav. Po končanem študiju gozdarstva je moral prevzeti očetovo podjetje, ki se je ukvarjalo s trgovino z lesom. Leta 1925 je prodal obsežne gozdove v Slavoniji in se vrnil v Trst. Tako se je pri 54 letih lahko posvetil svoji veliki ljubezni – botaniki. V Trentu je na Tožbarjevem posestvu kupil zemljišče za vrt. Izbral je prisojno pobočje Kukle v bližini cerkve sv. Marije, kjer je že ležalo nekaj večjih skal in raslo nekaj dreves. Ker v vrtu ni bilo izvira, so pod slapom v bližini postavili zajetje in vodo po ceveh napeljali v vrt ter ozemlje ogradili. Jeseni leta 1926 so bila začetna dela opravljena. Vrt je Bois de Chesne poimenoval po svoji

ženi Juliji. Leta 1927 so v vrt začeli prinašati rastline iz Julijskih Alp, furlanskega hribovja, s kraških košenic in iz predalpskega sveta, nekaj pa tudi iz Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. V vrt so posadili tudi nekaj "tujk", ki jih je Bois de Chesne dobil iz drugih gorovij po Evropi in okolici (Atlas, Kavkaz). Albertu Boisu de Chesnu so pri urejanju vrta pomagali tako slovenski kot tuji botaniki. Tudi slavni Julius Kugy je bil dobri prijatelj Boisa de Chesna. Ustanovitelju je pomagal s podatki o nahajališčih rastlin in svetoval, naj vrt predstavlja »botanično popotovanje iz doline na nek julijski vršac«. Juliano je opeval tudi v svojih delih in ji namenil nekaj najlepših zapisov.

Pogled v zgodovino

Po kapitulaciji Italije vrt Boisa de Chesna ni bil več dostopen, kljub temu pa sta vrtnarja zanj skrbela po svojih močeh. Po drugi svetovni vojni so se za vrt zavzeli številni slovenski

botaniki, med njimi Angela Piskernik (1886–1967), ki si je vsa leta po vojni prizadevala, da bi Juliano obnovili, zanjo skrbeli in jo tudi zavarovali. Leta 1949 je upravljanje vrta prevzel Prirodoslovni muzej Slovenije, a je v nadaljnjih letih posebna komisija ugotovila, da vrt muzej preveč bremeni, zato je prišel pod upravo različnih krajevnih organizacij. Obnovitvena dela v vrtu so stekla leta 1958, leto kasneje jih je vodil strokovnjak za hortikulturo Ciril Jeglič. Leta 1962 je Juliano dokončno prišla pod upravo Prirodoslovnega muzeja Slovenije, ki zanjo skrbi še danes. Med letoma 1963 in 1968 je bil njen strokovni vodja Tone Wraber, ki je z vrtnom ostal povezan tudi kasneje. Med letoma 1975 in 2013 je Juliano strokovno vodila Nada Praprotnik in v tem času pripravila

- 1 Ustanovitelj vrta Albert Bois de Chesne (levo) in Julius Kugy (desno) na Belvederu v Juliani Arhiv Olge Bois de Chesne
- 2 Ustanovitelj vrta Albert Bois de Chesne Arhiv Olge Bois de Chesne
- 3 Alpski botanični vrt Juliana v maju Foto: Špela Novak
- 4 Navadni bodoglavca (*Echinops ritro* subsp. *ruthenicus*) je ena izmed kraških vrst, ki zacvetijo v drugi polovici poletja. Foto: Špela Novak
- 5 Nizka špajka (*Valeriana supina*) je ena izmed visokogorskih rastlin, ki v vrtu lepo uspevajo. Foto: Špela Novak

številne publikacije, predavanja, DVD in vodenja v vrtu.

Vrtnarji v Juliani

Z Juliano so že od začetkov vrta povezani Tožbarjevi. Anton Tožbar starejši (Špik st. ali Medved) je bil prvi vodnik Juliusa Kugyja, ko je le-ta prišel v gore nad Trento iskat skrivnostni trentarski grintavec. Njegov sin Anton Tožbar mlajši (Špik ml.) je bil znan gorski vodnik, delal pa je tudi kot lovski čuvaj v lovišču Alberta Boisa de Chesna. Njegov sin Anton Tožbar najmlajši je bil prvi vrtnar v Juliani in tudi sam vrt je »zrasel« na Tožbarjevi zemlji. Za pomočnico v vrtu je Bois de Chesne zaposlil Ančko Kavš. Delo prvih vrtnarjev sta nadaljevala Tožbarjeva hči Marija in njen že pokojni mož Jože Završnik, družinsko tradicijo pa nadaljuje njun sin Klemen Završnik.

Juliana je odprta vsak dan od 1. maja do 30. septembra, od 8.30 do 18.30. Za obiskovalce sta v vrtu za izposajo na voljo interaktivni vodnik in priročnik, v vhodni hišici pa je možno kupiti tudi publikacije o vrtu. Ob 90-letnici smo v Juliani pripravili pester program javnih vodstev v Juliani in cikel botaničnih predavanj v Prirodoslovnem muzeju Slovenije v Ljubljani. Več o tem si lahko preberete na spletni strani Prirodoslovnega muzeja Slovenije www.pms-lj.si in na spletni strani vrta www.pms-lj.si/juliana.

Juliana danes

Že od leta 1951 je Juliana zavarovana kot spomenik oblikovane narave. Danes v vrtu na 2.572 m² uspeva okoli šeststo vrst alpskih, predalpskih in kraških rastlin. Zaradi razmeroma nizke nadmorske višine (800 m), sončne lege in toplega zraka, ki prihaja od juga po dolini Soče, v vrtu najbolje uspevajo prav kraške rastline, predvsem alpske pa je potrebno večkrat ponovno prinesiti iz narave. Kljub temu v vrtu lahko vidite številne kamnokreče, svišče, špajke, alpske make, smiljke, planike in druge alpske lepote. V vrtu lepo uspevajo nekatere v naravi redke rastline¹. Omenimo šopasti repušnik (*Physoplexis comosa*), ki je zelo redka vrsta skalnih razpok v Julijcih in Karavankah. V vrtu lahko vidite tudi rastline, ki rastejo samo na območju Slovenije ali pa njihova razširjenost sega še malo čez mejo. Ena izmed njih je rebrinčevolistna hladnikija (*Hladnikia pastinacifolia*), ki jo najdemo izključno v Trnovskem gozdu in nikjer drugje na svetu.

Ker se pomlad v Juliani začne dva meseca prej kot v gorah, mnoge alpske rastline

zacvetijo bolj zgodaj kot na višjih nadmorskih višinah, kjer jih še pokriva sneg. Tako številni poletni obiskovalci zaman iščejo rastline, ki so jih videli v gorah, saj so te v vrtu pogosto že odcvetele. Seveda vse rastline ne cvetijo naenkrat. Maja se iz vrta širi prijeten vonj volčinov, predvsem dišečega (*Daphne cneorum*) in blagajevega volčina (*Daphne blagayana*). V vrtu uspevata kranjski jeglič (*Primula carniolica*), ki ga v naravi najdemo samo pri nas južno in zahodno od Ljubljane, in

idrijski jeglič (*Primula x venusta*), ki je še redkejši. Junija v vrtu zacvetijo številne perunike, kobulnice, kukavičevke in dišeči klinčki. Julija svoja razkošna socvetja odpre alpska možina (*Eryngium alpinum*). Avgusta v vrtu zacveti navadna obročnica (*Adenophora liliifolia*), številne žuželke pa se pasejo na cvetovih bodoglavcev (*Echinops* sp.). Jesen je priložnost za opazovanje zimzelenih rastlin in rastlinskih plodov. V vrtu uspevata dve vrsti lobodik (*Ruscus* sp.), ki so ju včasih uporabljali za dekoracijo, danes pa sta obe zavarovani. Zanimivi sta, ker njun plod zraste kar na sredini "lista", za kar seveda obstaja botanična razlaga. Ste v naravi že videli kukavičevko (orhidejo), ki ima v Evropi največji cvet? Bi radi videli rastlino, ki je v Trento privabila Juliusa Kugyja? Obiščite Juliano in videli boste marsikaj novega. ●

¹ Nada Praprotnik: *Alpski botanični vrt Juliana*. Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije. 2011.